

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք

**ԼՈՒՍԻՆԵ ՀՈՎԱԿԻՄԻ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆԻ «ԱՆԿԱՆԽԻԿ ՀԱՇՎԱՐԿՆԵՐԻ
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ» ԹԵՄԱՅՈՎ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ, ՆԵՐԿԱՅԱՑՎԱԾ Ը. 00.03. «ՖԻՆԱՆՍՆԵՐ,
ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ» ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՄԲ
ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ՀԱՅՑՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ**

Անկանխիկ հաշվարկների համակարգի զարգացումը հանդիսանում է գլոբալ հիմնախնդիր, որում բախվում են ինչպես շուկայում գործող տարբեր սուբյեկտների, այնպես էլ սպառողների շահերն ու հետաքրքրությունները: Անկանխիկ հաշվարկների բարդությունն ու բազմաշերտությունը (տնտեսական, տեխնիկական և սոցիալական) և դրանում ինովացիոն բաղադրիչի գոյությունն էականորեն դժվարեցնում են այդ ուղղությամբ պետական քաղաքականության իրականացման, միջոցառումների կոնկրետ համալիրի մշակման և զարգացման համապատասխան խթանների ներդրման խնդրի: Ընդհանուր առմամբ, անկանխիկ վճարումների տեսակարար կշռի բարձրացման հիմնական շահառուն հանդիսանում է պետությունը, որն առավելագույն օգուտ է ստանում ինչպես տնտեսական աճի ապահովման, այնպես էլ ֆինանսական համակարգի թափանցիկության բարձրացման հաշվին, ինչն էլ, ի վերջո, տալիս է ինչպես ֆիսկալ, այնպես էլ սոցիալական էֆեկտ: Այս տեսանկյունից, անկանխիկ հաշվարկների համակարգի զարգացումը ենթադրում է կոորդինացված նպատակային միջոցառումների իրականացում, որոնց մշակման ու իրականացման հարցում առանցքային դերակատարում ունի պետությունը՝ որպես անկանխիկ տնտեսության հիմնական շահագրգիռ կողմ: Ընդ որում, անկանխիկ հաշվարկների արդյունավետությունը կարող է ապահովվել միայն այն դեպքում, երբ երկրում առկա է կիբերանվտանգության բարձր մակարդակ, տնտեսվարողներն ու բանկերն ունեն համապատասխան որակավորում

ունեցող մասնագետներ, երկրում ապահովված է սպառողների իրավունքների և օրինական շահերի իրական պաշտպանվածություն, բանկային ծառայությունների ծախքերը և սակագները շարունակաբար ձգտում են նվազագույնի, ապահովված է որակյալ ինտերնետ կապ և համատարած ինտերնետ հասանելիություն, ինչպես նաև առկա են միջազգային վճարային համակարգերին միանալու շահավետ պայմաններ, բանկերի և տնտեսվարող կազակերպությունների նկատմամբ վստահության բավարար մակարդակ և այլն:

Գրախոսվող ատենախոսությունը նվիրված է նշված, ինչպես նաև դրանց հետ առնչվող մի շարք այլ հիմնախնդիրների ուսումնասիրությանը, որով էլ պայմանավորված է ընտրված թեմայի **արդիականությունը** և բարձրացված խնդիրների լուծման **հրապրապությունը**:

Կառուցվածքային առումով հետազոտությունն իրականացված է ատենախոսությունում բարձրացված հիմնահարցերի և դրանց հետ կապված խնդիրների լուծման տրամաբանական հաջորդականության ապահովման սկզբունքով: Նախաբանում հիմնավորված են հետազոտության արդիականությունը և ստացված արդյունքների գործնական ներդրման հրատապությունը, դրված է հետազոտության հստակ նպատակը և բացահայտված են դրան հասնելու հիմնական ուղիները:

Ատենախոսության **առաջին գլուխը** նվիրված է տնտեսական համակարգում անկանխիկ հաշվարկների դրսևորման առանձնահատկությունների ուսումնասիրությանը, վճարահաշվարկային համակարգերի վերլուծությանը և ՀՀ-ում վճարահաշվարկային հարաբերությունների ձևավորման միջազգային փորձի ներդրման հեռանկարների գնահատմանը:

Հետազոտության **երկրորդ գլխում** վերլուծության են ենթարկվել Հայաստանի Հանրապետությունում վճարահաշվարկային համակարգի ձևավորման և զարգացման փուլերը, դրանում կիրառվող անկանխիկ հաշվարկների շրջանակը և զարգացման հեռանկարները, ինչպես նաև վճարահաշվարկային հարաբերությունների իրավական կարգավորման հիմնախնդիրները:

Աշխատանքի **երրորդ գլխում** մշակվել են ՀՀ-ում էլեկտրոնային վճարումների համակարգի զարգացման հիմնական ուղիները, վճարային անկանխիկ նոր գործիքների ներդրման ուղղությունները և անկանխիկ հաշվարկների արդյունավետության գնահատման մոտեցումները:

Ստացված արդյունքներն ուղղակիորեն կապված են անկանխիկ հաշվարկների համակարգի արդյունավետ զարգացումն ապահովող անհրաժեշտ **գիտական** մշակումների առավել ամբողջական դաշտի ստեղծման հետ և ունեն **տնտեսական** մեծ նշանակություն:

Աշխատանքի կառուցվածքը հնարավորություն է տվել հեղինակին նախապես հիմնավորել ատենախոսության թեմայի ընտրությունը, այնուհետև բացահայտել դրված հիմնահարցերի լուծման հիմնական ուղղությունները և մշակել դրանց իրականացման մեթոդաբանական և մեթոդական հիմքերը:

Հետազոտության արդյունքների **հավաստիությունը** պայմանավորված է նրանով, որ աշխատանքում մշակված մոտեցումները հիմնված են դիտարկվող հիմնահարցն ուսումնասիրող հեղինակավոր մասնագետների աշխատությունների վրա, իսկ որպես տեղեկատվություն օգտագործվել են հիմնականում պաշտոնական և վիճակագրական նյութեր ու տվյալներ:

Աշխատանքի **գիտական նորույթը** կայանում է նրանում, որ մշակվել են էլեկտրոնային փողերով կատարվող առևտրի, դրանց հետ կապված գործարքների կազմակերպման և էլեկտրոնային փաստաթղթերի

ձևակերպման, ինչպես նաև վերջիններիս ճանաչման և տվյալ գործընթացի իրականացման մեթոդական մոտեցումներ, անկանխիկ գործարքների իրավական և նորմատիվային կարգավորման բարելավման միջոցառումների ծրագիր, առաջարկվել է անկանխիկ հաշվարկների ընդհանուր արդյունավետության գնահատման մեթոդ, ներկայացվել է վճարահաշվարկային համակարգերի գործունեության արդյունավետության չափման և մոնիտորինգի հայեցակարգ՝ հիմնված անկանխիկ փոխանցումների ներքին և արտաքին շահառուների նպատակադրումների փաստացի հասանելիության աստիճանի գնահատումների վրա:

Ատենախոսությունում իրականացված՝ վերլուծությունները թույլ են տվել հեղինակին մշակել նոր մոտեցումներ, որոնց գործնական կիրառման դեպքում անհրաժեշտ նախադրյալներ կստեղծվեն անկանխիկ հաշվարկների զարգացման համար:

Հետազոտության արդյունքները գիտության համար ներկայացնում են որոշակի արժեք: Աշխատանքում մշակված մոտեցումները, արված առաջարկություններն ու ընդհանրացումներն ունեն **տեսական և գործնական** նշանակություն: Հեղինակի կողմից ստացված արդյունքները թույլ են տալիս համոզվելու, որ դրանց գիտագործնական կիրառության շրջանակները կլինեն բավականաչափ լայն և կնպաստեն հանրապետությունում վճարահաշվարկային հարաբերությունների զարգացմանը:

Ատենախոսությունը զերծ է **դիպողություններից**: Դրանցից կարելի է նշել հետևյալները:

1. Անկանխիկ հաշվարկների համակարգի արդյունավետ գործունեության անհրաժեշտ պայմաններից է դրանում վճարողների ընգրկվածության աստիճանը: Ակնհայտորեն, տվյալ խնդրի լուծման խոչընդոտներից են ինչպես բնակչության առանձին խմբերի (օրինակ՝ տարեց

քաղաքացիների և մեծահասակների) համար նորագույն վճարային տեխնոլոգիաներից օգտվելու հնարավոր դժվարությունները, այնպես էլ բանկոմատներով, տերմինալներով և համապատասխան այլ սարքավորումներով տարածքային հագեցվածության ցածր աստիճանը: Նշված հիմնախնդիրներն ու դրանց լուծման մոտեցումները, մեր կարծիքով, հեղինակի կողմից պետք է արժանանային առավել խորը ուսումնասիրության:

2. Անկախիկ հաշվարկների և էլեկտրոնային առևտրի զարգացումը պահանջում են ֆինանսական և, մասնավորապես, հարկային վերահսկողության նոր գործիքակազմի կիրառում՝ հարկային հաշվառման համատարած կիրառման նպատակով: Հաշվի առնելով հանրապետությունում անկանխիկ հաշվարկների զարգացման միտումները, կարծում ենք, առաջիկայում այն լուրջ հիմնախնդիր կդառնա՝ պահանջելով համապատասխան լուծումներ: Նշված ուղղությամբ հեղինակի համապարփակ վերլուծություններն, անշուշտ, կբարձրացնեն աշխատանքի գիտագործնական արժեքը:
3. Անկանխիկ վճարումների համակարգի զարգացման կարևոր նախադրյալներից է համապատասխան ենթակառուցվածքների առկայությունը: Ակնհայտ է, որ հատկապես նորաստեղծ ընկերությունների համար սկզբնական ժամանակահատվածում վճարային քարտերի միջոցով վճարումների ընդունումը բավականաչափ բարդ է՝ անհրաժեշտ սարքավորումների թանկարժեքության պատճառով: Ինչպես տվյալ խնդրի լուծման, այնպես էլ անկանխիկ վճարումների շուկայում մատուցվող ծառայությունների առաջարկի ընդլայնման գործում որոշակի դերակատարում կարող է ունենալ պետությունը: Կարծում ենք, աշխատանքում նշված հարցերի վերաբերյալ ուսումնասիրությունները պետք է կրեին առավել խորքային բնույթ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Արված դիտողությունները չեն նսեմացնում հետազոտության արդյունքները: Դրանք հետապնդում են Հայաստանի Հանրապետությունում անկանխիկ հաշվարկների զարգացման հիմնախնդիրներին նվիրված հետազա ուսումնասիրությունների ուղղությունների բացահայտման նպատակ:

Լ. Գասպարյանի թեկնածուական ատենախոսությունն իրենից ներկայացնում է ինքնուրույն, ամբողջական և արժեքավոր հետազոտություն, որում դրված և լուծված են ՀՀ համար խիստ կարևոր ու արդիական խնդիրներ:

Հեղինակի մասնագիտական ու վերլուծական մակարդակը բարձր է, ինչի մասին է վկայում ինչպես ատենախոսությունը, այնպես էլ դրանում ստացված արդյունքները: Աշխատանքում մշակված առաջարկությունները և կատարված եզրահանգումները կարող են լայնորեն օգտագործվել վճարահաշվարկային հարաբերությունների և անկանխիկ հաշվարկների զարգացման նպատակով:

Հետազոտության հիմնական արդյունքները հրապարակված են: Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է ուսումնասիրության բովանդակությանը և արտացոլում աշխատանքի կարևորագույն դրույթներն ու արդյունքները:

Ընդհանուր առմամբ, Լ. Գասպարյանի «Անկանխիկ հաշվարկների արդյունավետության բարձրացման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում» թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է «Հայաստանի Հանրապետության գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի» 6-րդ և 7-րդ կետերի, ինչպես նաև թեկնածուական

ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ դրա հեղինակն արժանի է Ը.00.03-«Ֆինանսեր, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ

Տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ

Գ. ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ

10.01.2020թ.

Պարոն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆԻ

ստորագրությունը հաստատում եմ՝

պ. գ. թ.

ԵՊՀ գիտական քարտուղար

Լ. ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

10.01.2020թ.